

Ekonomik Coğrafyada Yeni Bir Söylem Gereksinimi: Söylemle Gerçekliği Bağdaştırmak

The need for a new discourse in economic geography: Reconciling discourse and reality

Ayda Eraydın*

ODTÜ, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara

Öz: Günümüzde hızla değişen ve yeni kavramlarla renklenen ekonomik coğrafya yazını giderek gerçek koşullardan kopmakta ve mevcut sorunlar ve darboğazları görmezden gelerek bazı kavramlar üreterek kendi içinde gelişmektedir. Özellikle küreselleşme-yerelleşme söylemlerinin ardından gelen yazın giderek mevcut yapıları açıklayıcı yitirmekte, bu nedenle sosyo-mekansal ve ekonomik yapıların gelişim ve dönüşümleri ve mevcut sorunlarının çözülmesi açısından yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle gündemdeki söylem biçime seçenek olarak yerelde-tabanda olup bitenlerden yola çıkarak yeni bir söylem geliştirilmesine gereksinim vardır. Bu bildiride böyle bir söylemin neden gerekli olduğu yanısıra bileşenlerinin neler olacağı ve hangi vurgu noktalarına sahip olması gerektiği kısaca tartışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: küreselleşme, rekabet gücü, yönetim, kent bölgeler

Abstract: In recent past the literature on economic geography has become increasingly detached from the reality and evolved ithin itself by creating new concepts without paying attention to existing problems and shortages of such approach. Especially the literature on globalisation-localisation debates loses its explanatory power and therefore it becomes insufficient to bring solutions to the existing problems of the changing socio-spatial and economic structures. That is why there is an urgent need for an alternative discourse that will be based upon the differnt features of local dynamics. In this paper, besides the discussion on the need for a new discourse, the dimensions and the point of emphasis of such a discourse is presented.

Key words: globalisation, competitiveness, governance, city regions

1. Giriş

1980'lı yıllardan bu yana gündemde olan yazın küreselleşme, ve farklı mekansal birimlerin rekabet gücü söylemlerine dayalı olarak gelişti. Buna karşılık farklı mekansal ölçeklerin iç dinamikleri, yapılarının dönüşümü, bu dönüşümde etkili olan kamu politikaları ve planları tümüyle gözardı edildi. Bu yazında küreselleşme dönemindeki yeniden yapılanma ve ulus devleti temel alan bir yapıdan yeni mekansal ölçeklerin öne çıktığı bir yapıya geçiş sürecinde “küreselleşmeye uyumu” kolaylaştıran mekanlar tartışmaların odağını oluşturdu. Bu durum, ekonomik coğrafya tartışmalarının ağırlıklı olarak küreselleşme referanslı olmasında etkili oldu.

Son dönemde ise, bu söylem biçimine yönelik gideren artan eleştirilerin ve kaygıların ortaya çıktığını görüyoruz. Küreselleşme söylemiyle bütünleşen yazının bütün çekiciliğine karşın, günümüzde küresel kapitalizmin ve küresel ilişkilerin mantığını öne çıkaran bir kuramsal çerçeveye hapsolmanın getirdiği zayıflık giderek daha fazla dile getirilmeye başlandı (Brenner, 2003; Jonas ve Ward, 2002; McCann, 2002; Ward ve Jonas, 2004). Küreselleşme çerçevesinin tüm mekansal birimlerdeki ekonomik gelişmelerin küreselleşme sürecinde edindikleri işlev bağlamında açıklanması

---

* İletişim yazarı: A. Eraydın, e-posta: ayda@metu.edu.tr

ve soyutlama düzeyinin çok yüksek olması nedeniyle farklı coğrafyaların özgünlüklerinin gözden kaçırılmasına neden olduğu görüşü destek bulmaya başladı.

Diğer bir deyişle, 1980'li yılların başında küreselleşme süreci üzerine kurulu olan söyleme yönelik tartışmaların gündeme geldiği ve mevcut yaklaşımdaki yüzeyselliğin eleştirilerek yeni bir bakış açısının geliştirilmeye çalışıldığı izlenmektedir. Öte yandan, günümüzde hızla değişen ve yeni kavramlarla renklenen ekonomik coğrafya yazını giderek gerçek koşullardan kopmakta ve mevcut sorunlar ve darboğazları görmezden gelerek bazı kavramlar üretmek için kendi içinde gelişmektedir. Özellikle küreselleşme-yerelleşme söylemlerinin ardından gelen yazın giderek mevcut yapıları açıklayıcıyı yitirmektedir.

Bu nedenle gündemdeki söylem biçime seçenек olarak yerelde-tabanda olup bitenlerden yola çıkarak yeni bir söylem geliştirilmesine gereksinim vardır. Bu yeni söylemin dışsal koşulların belirleyiciliği yerine, yerel dinamiklerin gözetileceği ve gerçeklikle bağlarını kopartmamış olması gerekmektedir. Bu bildiriye böyle bir söylemin neden gerekli olduğu yanısıra bileşenlerinin neler olacağı ve hangi vurgu noktalarına sahip olması gerektiği tartışılmaktadır.

2. Küreselleşme ve Rekabet Gücü Üzerine Kurulan Açıklama Biçimlerinin Ana Yaklaşımı ve Tartışma Alanları

Küreselleşme yazını, çok iyi bilindiği gibi, günümüzde ulus devletlerin görece önemlerini yitirdiklerini, buna karşılık bazı bölgelerin hem işlevsel hem de örgütsel olarak küreselleşmeye uyum sağlamak ve küreselleşmenin getirdiği değişime yanıt vermekte çok daha başarılı olduğunu belirtmektedir. Diğer bir deyişle, küreselleşme bakışlı yaklaşım devletin ekonomik gelişme ve ekonomik coğrafyanın belirlenmesi konusunda sorumluluğunun olmadığı veya sınırlı olduğunu söylemektedir. Bu durumda farklı mekansal birimlerin kendi iç kaynaklarına ve birikmiş kapasitelerine dayalı olarak gelişmesi gerektiği ve devletin bu konuda ancak kolaylaştırıcı rolü olabileceği öne sürülmektedir.

Bu çerçevede ekonomik coğrafya yazını son yirmi yılı aşan sürede mekansal kapasitelerin değişik boyutlarını farklı konu başlıkları altında tartışmaktadır. Yenilikçilik, insan sermayesi, bilgi-gömülü bilgi-bilgi yayılımı, firmalar arası birliktelikler-kümelenme-odaklanma, ağ türü yapılanmalar gibi başlıklar ekonomik coğrafya yazının gündemini oluşturmaktadır.

Bu başlıklar yerelin gücünü ve özelliklerini tanımlamak açısından önemlidir ve yerel koşulların anlaşılması açısından da gereklidir. Ancak bu kapsamda edinilen bilgi yerelin küreselin izin verdiği ölçüde dünya ekonomik sistemine eklenebileceği gibi bir çerçevede kullanılmaktadır. Buradaki temel sorun bu özellik ve özelliklerin sadece dünya piyasalarına eklenmesi ve rekabet edebilme açısından ele alınmasıdır. Bu nedenle bu söylem salt ekonomik uyum ve rekabet edebilme kapasitesi ile sınırlı kalmakta ve bu tür bir gelişmenin etkileri konusunda pek çok soruya yanıt üretmemektedir. Bu sorulara geçmeden önce mevcut söylemin özelliklerini kısaca özetlemek yararlı olacaktır.

2.1 Ekonomik coğrafyaya rekabetçilik odaklı bakış

Günümüzde en çok kullanılan kavramlardan biri olan rekabetçilik farklı mekansal birimlerin ekonomik performanslarının bu kentlerin gelir, istihdam ve yeni iş alanları yaratabilmedeki başarıları ile kuralların ve kısıtların gevşediği küresel ekonomiden verimlilik, AR-GE ve yenilikçiliğin yardımıyla paylarını artırmaları anlamında kullanılmaktadır (Budd ve Hirmis, 2004; Turok, 2004). Küreselleşme sosyal, kültürel ve politika alanlarında değişimi ve yeniden yapılanmayı gerektiren bir ekonomik süreç olup, bu süreçte geçmişte ulus devletin alt birimleri olarak tanımlanan, günümüzde ise dünya ile bağımsız ilişki kurma kapasiteleri olduğu ileri sürülen bölgeler ve kentler daha rekabetçi olabilmek ve küresel piyasalarla bütünleşerek ekonomik büyümelerini hızlandırmak için büyük bir uğraş vermektedirler. Bu çerçevede dış koşulların ekonomik coğrafyanın şekillenmesinde içsel dinamikler kadar veya daha fazla önemli olduğu öne sürülmektedir.

Küreselleşme bir yandan rekabeti artırırken, öte yandan bu rekabet içinde yer alan bölgelere/kentlere çeşitli fırsatlar yaratmaktadır. Örneğin, mevcut yazın yerel düzlemde oluşan dışsallıkların yarattığı görece avantajları kullanarak küresel ekonomiye kolay uyum sağlayabilen kentlerin hızla büyüdüğü ve kentte yaşayanlara refah artışı sağladıklarını belirtmektedir. Öte yandan, küresel piyasalara eklenen kentlerin yerel değerleri yeniden düzenleyerek bunların küresel dolaşımını sağladığı öne sürülmektedir (Stöhr, 1990; Sassen, 2002). Bu koşullarda bir kentin rekabet gücü kazanması dünya ekonomik sistemine sunabildiklerinin yanı sıra, bu sistemle ne ölçüde bütünleştiği ile ilişkili olmaktadır. Değişik coğrafyaların yapılarındaki farklılıklar doğal olarak onların yeni koşullardaki performanslarını ve başarı düzeylerini belirlemektedir. Boschma (2004) ve Begg (2002)'in öne sürdüğü gibi bazı bölgeler ve kentler diğerlerine oranla daha hızlı büyümekte ve hem ulusal hem de dünya ekonomisi içindeki paylarını diğerlerine oranla hızla artırmaktadır. Ekonomik coğrafyanın şekillenmesini küreselleşme çerçevesinde ele alan bu yaklaşım farklı büyüme hızlarını açıklayan faktörler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Martin, 2004).

Mevcut yazın rekabet gücünü belirleyen faktörlere ilişkin olarak, farklı başlıklar altında toparlanabilecek çok geniş bir liste sunmaktadır. Ana konu başlıkları, kentlerin uluslararasılaşma düzeyi (Storper, 1994; Martin, 2004; Turok, 2004; Cooke, 1997), ekonomik kapasite ve yapabilirlik düzeyi (Dunning ve diğerleri, 1998; Jensen-Butler, 1999; Begg, 1999; Steinle, 1992), mevcut altyapının nitelikleri (Malecki, 2002; Camagni, 2002; Turok, 2004; Begg, 1999; Storper (1994), yaşam standartları ve kalitesi (Storper, 1997; Kresl, 1995) ve etkin bir yönetim yapısını destekleyen yerel kurumsal ve sosyal kapasite (Kresl, 1995; Deas ve Giordano, 2001) olarak sıralanmaktadır.

Bu başlıklar altında çeşitli faktörler ön plana çıkmaktadır. Ekonomik kapasiteyi belirleyen faktörler arasında uzmanlaşma ve kümelenme ile sağlanan verimlilik, insan sermayesi, girişimcilik ve AR-GE faaliyetlerinin yoğunluğu önem kazanmaktadır. Altyapı başlığı altında ise teknik altyapı, iletişim altyapısı, yaşam kalitesi ve çevrenin durumu ve kirlilik düzeyine değinilmektedir. Mevcut kurumsal altyapı, sosyal sermaye ve sosyal ağlar ile yönetimin özellikleri ve bu bağlamda kamu-özel sektör işbirliğine yakınlık, yerel işbirliği ağları gibi konular üzerinde durulmaktadır. Ancak bu niteliklerin tek tek var olmasından öte, bir kentte bunların birarada yer alması önemlidir.

Yukarıdaki kısa özetten anlaşılacağı gibi son dönemdeki rekabet odaklı yazında irdelenen faktörler farklı ölçekteki mekansal birimlerin nitelikleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu faktörler yanısıra mevcut ekonomik coğrafya yazını küresel ekonomik sistemi oluşturan birimler olarak tanımlanan kent ve bölgelerdeki çeşitli üretim, hizmet ve iletişim ağlarının sağladığı dışsallıklarla desteklenen içsel kapasiteler üzerinde durmaktadır (Camagni, 2002; Jensen-Butler, 1999; Turok, 2004; Polenske, 2004; Porter, 2003; Raco, 1999). Buna karşılık kentlerin dış dünya ile ilişki kurma kapasitelerini tanımlayan faktörler ve ağlar görece olarak daha az tartışılmaktadır.

2.2 Yeni coğrafyaların ortaya çıktığı savı: Eski mekansal birimlerden yenilerine

Küreselleşme söylemi devlet tarafından sağlanan korumanın azaldığı ve liberalleşmenin ekonomik piyasalara egemen olduğu bir ortamda farklı mekansal birimlerin küresel ağlar içinde avantajlı konum elde etmeye çalıştıklarını (Salet, Thorley ve Kreukels, 2003) ve bu çabanın yeni mekansal birimleri ortaya çıkardığını ileri sürmektedir. Ekonomik yapıda önemli değişimler yaşanırken, mekanda da önemli dönüşümlerin gerçekleştiği üzerinde durulmaktadır.

Yeni ekonomik coğrafya tanımlarının başında metropolitan alanın çeperinde yer alan farklı uzmanlaşmış yerleşmeleri içine alan *kent bölgeleri* gelmektedir. Çeşitli çalışmalar kent bölgeleri fiziksel sınırları ile tanımlarken, farklı çalışmalarda “anakentin ayak izlerinin belirlendiği alan” deyimini kullanılmakta ve iş olanakları, konut ve hizmetlerin arz ve sunumu arasındaki ilişkilerle tanımlanan ve yönetsel sınırlarla betimlenmeyen bir mekandan söz edilmektedir. Kent bölgeleri içinde yer alan mekansal alt birimler arasında değişik türde etkinliklerden kaynaklanan insan ve mal akımlarının yoğunluğu mekansal sınırlarını belirlemektedir.

Yukarıdaki tanımlar farklı olsalar bile mevcut yönetsel sınırlar ile tanımlanmayan, küresel ekonomik koşulların getirilerinden yararlanmak isteyen yeni mekansal birimlerin ortaya çıktığını ve bunların dünyadaki ekonomik coğrafyanın yeni odakları olduğu görülmektedir. Kent bölgeler dışında mevcut kentlerin ekonomik ve sosyal nitelikleri küreselleşme sürecine nasıl eklemelendikleri çerçevesinde tartışılmaktadır. Eraydın (2008) farklı eklemleme biçimlerini şöyle özetlemektedir.

Dünya ile eklemelenen grupların ilkinin yazında *küresel kentler* olarak tanımlanan ve yeni ekonominin odak noktalarını oluşturan merkezler oluşturmaktadır. Bu kentlerin ekonomik sistemde daha da öne çıkmasının ise kentsel bölgelerin oluşması ile sağlanabileceği ifade edilmektedir. Ancak bu gibi odaklar yanısıra dünya ekonomik sistemine *yeni sanayi odakları* olarak mekanlar *ileri teknoloji merkezleri ve öğrenen bölgeler* olarak adlandırılan bilginin üretildiği yöreler küreselleşmenin yeni mekanları olarak tanımlanmaktadır. Bunlar yanısıra geleneksel sanayinin yoğunlaştığı, yeni düzene uyum sağlayan yöreler ve son olarak ucuz emek sunarak dünyaya eklemelenen göreceli olarak az gelişmiş yöreler de bulunmaktadır. Ancak, küresel ekonominin dışında kalan ve ekonomik akışkanlıktan yarar sağlayamayan bölgeler ve kentlerin sayısı çok fazladır.

Bu tür bir sınıflandırma doğal olarak geçmişteki kent ve bölgelerin nitelikleri üzerinde kurulan yaklaşımdan doğal olarak çok farklı olup, ana kıstas dünya ekonomik sistemine farklı coğrafyaların ne sunabildikleridir.

2.3 Ulus devletin yapısındaki değişim: Ekonomik ve yönetsel yapının yeniden ölçeklendirilmesi

Küreselleşme bir yandan rekabete dayalı bir ekonomik yeniden yapılanmayı zorlarken, öte yandan bu ekonomik yaklaşıma koşut bir kurumsal yapının olması gerektiğini öne sürmekte ve zorlamaktadır. Bazı çalışmalar Brenner (2006) ve Salet, Thorley ve Kreukels (2003) 1980 sonrasında devletin toplumdaki düzenleyici rolü azaldıktan ve farklı devlet kurumları arasındaki ilişkiler değiştikten sonra Avrupa'daki mekansal kurumlaşmanın da değiştiğini belirtmektedirler. Diğer bir deyişle, sosyal refah devletinden farklı ve karmaşık bir devlet biçime geçiş farklı mekansal ölçeklerdeki kurumlaşmaların değişimini de beraberinde getirmiştir. Genel söyleme göre bölgeler, kentler ve metropoliten alanlar küresel ekonomide ve küresel ağlar içinde yer bulabilmek için ulus devletin içinde ve ötesinde konumlamaya çalışmışlardır.

Bu konumlama özellikle tüm ülkelerde gündeme gelen mekansal ölçeklerin yeniden tanımlanması ile ilişkilidir (Kazepov, 2007). Yeniden mekansal ölçeklerin tanımlanması devletin mekanda örgütlenme biçiminin ve bu amaçla izlenen politikaların doğrudan ve dolaylı sonucu olarak tartışılabilir. Dolaylı yollardan mekansal ölçeklerin değişimi değişik mekansal birimlerde uygulanan politikaların ağırlıklarının değişmesi ile ortaya çıkmakta, doğrudan yeniden ölçeklendirme ise yönetimin yeniden yapılandırılması ve reformu ile farklı ölçeklerde yer alan kurumların mali kapasitelerinin yeniden tanımlanması ile mümkün olabilmektedir. Diğer bir deyişle, kaynakların ve karar verme gücünün yeniden tanımlanması sonucunda mekansal ölçeklerin yeniden tanımlanmasından konu edilebilir. Doğal olarak bu süreçte farklı karar vericiler arasında pazarlıklar olmakta ve alınan kararlar ve düzenlemelerin meşruiyetinin kurulması gerekmektedir.

Bu kapsamda ilk olarak, farklı kentlerdeki kurumlar arasında ortak politika ve stratejik kararların bu yerleşmelerin rekabetçiliğine katkıda bulunduğu ve yerleşmelerin biraraya gelmesinin ölçek problemlerinin çözümüne yardımcı olacağı öne sürülmektedir (Scott, 1998; Buck ve diğerleri, 2002). Mevcut söyleme göre benzer nitelikteki kentler arasındaki dayanışma ağları uzmanlaşmanın getirilerini arttırırken, farklı özelliklerdeki kentler arasında oluşturulan ağlar çeşitliliğin faydalarını sağlamaktadır (Eraydın ve diğerleri, 2008). İkinci olarak, birbirine farklı ağlarla bağlanmış olan kentler ağların dışsallıklarından da yararlanabilecekleri öne sürülmektedir. Üçüncü olarak aynı ağda yer alan diğer aktörlerden bilgi edinme, kentler için hızla değişen dışsal koşullarda rekabet gücünü ve performansını sürdürebilme açısından son derece vazgeçilmez olduğu belirtilmektedir.

3. Küreselleşme Bağlamında Şekillenen Söylemin Eksiklikleri ve Yerelin Dinamiklerini Gözeten Bir Kavramsallaştırma Gereksinimi

Küreselleşme sürecine odaklanarak ulus devletin altı olmaktan öte işlevsellik kazanan mekansal birimlerin değişim süreçlerini tanımlamaya çalışan kavramsal çerçeve daha önce de değinildiği gibi küresel ekonomideki gelişmeleri belirleyici olarak kabul etmekte ve tüm ekonomik, sosyal ve mekansal gelişmeleri bu bakış açısı ile değerlendirmektedir.

Küreselleşme söylemi yeni mekanlar ortaya çıkış sürecinde veya bunların bazılarının diğerlerinden başarılı olduğunu açıklamakta küresel koşullara uyumu ön plana çıkarmakta ve iç dinamikleri gözardı ederek, mekansal birimlerin edilgenliği üzerine bir tartışma sürdürmektedir.

Önceki bölümde sunulan görüşler ulus devletin yapısındaki değişim ve ekonomik ve yönetsel yapının yeniden ölçeklendirilmesi konularına değinirken, yeni mekansal birimlerin daha bağımsız olduklarına ve birbirleri ile kurdukları ilişkilerin olumlu yanlarına vurgu yapmakta ve eşit olmayan güç ilişkileri, ağ katılımcıları arasında çatışma ve hatta bazı grupların dışlanması gibi sorunlar gözardı edilmektedir. Kamu sektörü ve yönetim birimlerinin halen devam eden egemen konumları (Lyll, 2007), politikacılarla diğer aktörler arasındaki sürtüşmeler (Klijn ve Koppenjan, 2000) ve ekonomik süreçleri yönetmede devletin rolü pek çok tartışmada gözardı edilmektedir. Devletin rekabet gücüne katkısı kolayca okunamamaktadır.,

McGuirk (2007) üç konuyu öne çıkararak 1980'ler ve 1990'lar yazını eleştirmektedir.

- Bunlardan ilki ulusalcı sonrası mekan düzenlemelerin sonucunda ortaya çıkan yeni mekansal birimlerin siyasal ve ekonomik bütünlüğe sahip olduğu varsayımdır. Bu varsayımı yaparken de bu oluşumu nedenleyen siyasal nedenler üzerinde yeterince durulmamıştır. Ekonomik güdüler ön plana çıkarılırken, diğerleri söylem içinde yer almamıştır.
- İkinci olarak, küreselleşmenin ulus devletin içeriğini boşalttığı, ulus devletlerin altında yer alan birimlerin giderek önemini yitirdiği ve kentler ile bölgelerin öncelikli duruma geldiği varsayımına yönelik açıklama biçimlerinde örgütsel ve siyasi yapılarda izlenen değişimlerin kavramsallaşması yetersizdir. Pek çok çalışmada farklı mekanlar bağımsız, kendi kararlarını üreten birimler olarak tanımlanmakta ve ulusal mekan kademelenmesi dışında ayrı bir birim gibi algılanmaktadır. Bu tanımlama biçiminin ne ölçüde gerçekçi olduğu tartışmalıdır.
- Üçüncü olarak bölgelerin rekabete dayalı değişim ve buna bağlı olarak birikim işlevleri ön plana çıkarılmakta, ancak bu mekansal birimlerin dağıtım işlevleri, ortak tüketim ve sosyal grupların kendini yenilemesi açısından önemleri göz ardı edilmektedir.

Kısaca, küreselleşme üzerine kurulan söylem mevcut ekonomik coğrafyayı tanımlarken, bu coğrafyanın değişimini ve değişimin yönetimini belirlerken oldukça tek yanlı ve çarpıtılmış bir çerçeve sunmaktadır. Ulus devleti dışlayan ve küreselleşmenin yeni mekanları diye adlandırılan bölge ve kent bölgeleri de sadece küresel ekonomiye uyum süreçleri ile öne çıkaran bu yaklaşım oldukça dar bir çerçeve sunmakta ve pek çok soruya yanıt üretmemektedir. 1980 sonrasında ortaya çıkan yeni ekonomik düzenin ve bu düzende ortaya çıkan yeni düzenleme/düzenlememe biçimlerinin ekonomik coğrafyanın yeniden tanımlanması açısından önemli olduğuna kuşku yoktur. Ancak bu söylemin farklı özellikleri olan farklı mekansal birimlerin sorunlarını anlamakta ve çözüm getirmekte yeterli olmadığı açıkça görülmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri genel geçer bir söylemle mevcut oluşumlar ve dinamikler arasındaki artan mesafedir.

- Küresel ekonomiye uyum sağlama ve rekabetçi olmak toplumdaki bölüşüm açısından ne anlama gelmektedir?
- Yenilikçi firmalara ve örgütlenmelere sahip olmak, o yöreye zenginlik getirirken, bu zenginlik nasıl bölüşülmektedir?

- İnsan sermaye diye adlandırılmayan kesimlerin yeni gelişmelerden dışlanması ne gibi sorunlara yol açmaktadır?

gibi ana sorular yanısıra,

- Her mekansal birimin yeni koşullara kendi özgünlüklerini de dikkate alarak farklı uyum stratejileri veya farklı hayatta kalma stratejileri olabilir mi?
- Rekabet gücünün oluşturulduğu, üretim ve iş mekanları yerine sosyal yapının yeniden üretildiği mekan vurgusu ile ekonomik gelişme söylemi kurgulanabilir mi?
- Tabanda oluşan dinamikler ve sosyal hareketlerle şekillenen bir yeni mekansal düzlemler ekonomik gelişme söylemi çerçevesinde nasıl içselleştirilebilir?
- Mekansal birimleri rekabetin aracı değil yeni bir demokrasi anlayışının uygulama birimleri olarak tanımlayabilir miyiz?
- Devlet kendini küreselleşmenin getirdiği yetki ve haklarını ve sorumluluklarını azaltan işlevsizleştirmeye karşı yeni bir tutum oluşturabilir mi?
- Devletin yeniden tanımlandığı, devletin işlevleri ile kullandığı müdahale biçimlerinin belirlendiği bir çerçeve neo-liberal politikalarının 2009-2010'da yaşanan bunalım göz önüne alınarak yeniden belirlenebilir mi?

Bu soruların yanıtlarını vermek kolay olmamakla birlikte en azından soruların yöneldiği konular ile ilgili gündeme gelen ve geliştirilebilecek bazı tartışmaları şöyle sıralayabiliriz

3.1 Üretim mekanları yerine sosyal yapının yeniden üretildiği mekan vurgusu

Ward ve Jonas (2004)'ın öne sürdüğü gibi küreselleşmeye odaklanan bakış açısının en önemli eksikliklerinden biri üretime odaklanılması, buna karşılık değişimin sosyal yapının yeniden üretilmesi ile ilgili boyutların gözardı edilmesidir. Küreselleşmede sosyal yapının özellikleri ve sosyal ilişkiler yalnızca ekonomik rekabet gücü bağlamında değerlendirilmektedir. Rekabet gücünün bu şekilde değerlendirilmesi belirli bir zaman kesitinde mekanın sunduğu olanakları öne çıkarmakta, ancak sosyal açıdan sürdürülebilirlik, toplumun kendini yeniden üretebilmesi konuları tümüyle çerçevenin dışında yer almaktadır (Ward ve Jonas, 2004).

Toplumun kendini yeniden üretebilmesi için yaşam kalitesinin belirli bir aşamaya getirilmesi gereklidir. Diğer bir deyişle, açık alanları korumak, ulaşım için harcanan süreyi kısaltmak, kamu ulaşım sistemini geliştirmek, ödenebilir fiyatta konut sunumunu gerçekleştirmek, hizmetlere ulaşılabilirliği kolaylaştırmak ve sadece küreselleşme sürecinde öne çıkan iş olanaklarını değil, aynı zamanda iyi ücretleri olan mevcut işleri korumak (Krueger ve Savage, 2007: 215) toplumun kendini yeniden üretebilmesi için gereklidir.

Bu şekilde değerlendirildiğinde ekonomik gelişme farklı mekansal birimlerin yaşam ve çevre kalitelerinin artırılması, yabancı sermayeli firmaları veya çok becerili ve yetenekli kişileri çekmek açısından değil, bu alanlarda yaşayanların yaşamlarını daha iyi sürdürmeleri açısından önem kazanmaktadır. Bu nedenle de küreselleşme sürecinden daha fazla pay almak ötesinde ekonomik gelişme sürecinin getirilerinin farklı sosyal grupların yaşamlarını değiştirecek olanaklara ulaşmak için gösterdikleri çabalar ve izledikleri yol önem kazanmaktadır.

Küreselleşme yazınında bu süreçten farklı şekilde etkilenen kişi ve kurumların, gerekse bu süreci biçimlendirmek isteyenlerin izledikleri politika ve stratejiler gündeme getirilmemiştir. Sosyal konular küreselleşmenin olumsuz yanları olarak yazına girmiştir.

Yanısıra, ekonomik gelişmenin getirilerinin bölüşümünde ortaya çıkan aksaklıklara değinilirken, bu aksaklıkların ortadan kaldırılabilmesi için nasıl bir toplumsal ve ekonomik düzen

olması gerekir sorusu dikkate alınmamıştır. Giderek küresel ekonominin getirilerinden pay almayan ve bu düzen içinde konumlarını ve yaşam koşullarını iyileştiremeyen bir kesimin olduğu açıktır. Bu gerçek ortaya dururken, ekonomik gelişmenin yine dezavantajlı kesimleri içermeyen ve onlara yarar sağlayamayan gelişme modelleri kurgulanması, küreselleşme yazının en zayıf noktalarından birini oluşturmaktadır.

3.2 Tabanda oluşan dinamikler ve sosyal hareketlerle şekillenen yeni mekansal düzlemlerin varlığını tanımak

Yerel dinamikleri belirleyen aktörler arasında farklı düzlemlerde ve farklı amaçlarla kentsel politikayı etkilemeye ve biçimlendirmeye çalışan kurumlar ve kişiler bulunmaktadır. Bunların arasında özellikle büyük kentlerde yaşamlarını sürdürmek isteyen çalışanlar ve onların kurduğu örgütler, işçi temsilcileri öne çıkarken, özellikle son yıllarda kentteki sosyal hareketlerin boyutlarının ve vurgularının değiştiği görülmektedir (Krueger ve Savage, 2007).

Sosyal hareketlerin çoğu kaynak ve refah dağılımının yeniden yapılmasını talep etmektedir. Sosyal dinamikler ve sosyal hareketlerin bölgelerdeki yönetim sisteminin belirlenmesinde de öne çıktığı ve özellikle yönetim biçimlerinin şekillenmesinde sosyal refah hizmetlerinin nasıl sunulacağı ve refahın nasıl paylaşılacağı konusunun önemli olduğu görülmektedir. Farklı mekansal ölçeklerdeki aktörler ve kurumlar arasındaki birliktelikler ve sürtüşmeler mekanı algılayış biçimini belirlemektedir. Nitekim özellikle son dönem yazını, sosyal hareketlerin değişen düzenleme biçimleri ve bu düzenlemelerin yeniden yapılması talepleri bağlamında irdelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Mayer, 2003; Pickvance, 2003; Stahre, 2004).

Mevcut yazın gözden geçirildiğinde Keynesyen refah devleti döneminde kişiler ve gruplar arasında çelişen çıkarlar, mücadeleler ve kentsel hareketlerin olmadığı bir ilişkiler düzeni olduğu izlenimini edinmek mümkün idi. Ancak, 1980'lerdeki kentsel hareketler üzerine olan yazın bu dönemde de her şeyin çok düzgün olmadığını, bölüşümle ilgili sıkıntıların olduğunu göstermiştir (Castells, 1983). Ancak, 1970 sonrasında Keynesyen model ortadan kalkarken ve eşitsizlikler artarken, yeni gündeme gelen esnek yapılar ve katılıma dayalı yönetim modelleri, olumsuz etkilenen kesimlerin karar verme süreçlerine katılabilecekleri gibi bir izlenim yaratmıştır. Devletin pek çok konudan elini çekmesi, bazı kamusal hizmetleri kimin sunması gerektiği konusunda bulanıklık yaratmış, kurallar ve süreçler pazarlığa açık hale gelmiştir.

Ancak, 1990 sonrasında bu belirsizlik ortamının giderilmesi ve yeni kurumların ortaya çıkması söz konusu olmuştur. Yeni kurumlaşmanın ortaya çıkmasında rekabetçilik ögesi korunurken farklı çıkar grupları ve sivil toplum örgütlerinin karar süreçlerine katılımını kolaylaştıran bazı düzenlemeler gündeme gelmiştir (Brenner, 2006). Bu durum 1990 öncesinde mevcut yönetimlere karşı bir konumda gelişen sosyal hareketlerin baskılanmasına veya kurulan yönetim sistemine eklenmesine neden olmuştur. Farklı yönde gelişmeler rekabetçilik politikaları çerçevesinde gücünü yitirmiş gibi gözükse farklı sosyal grupların kendilerini ifade edebilmek ve kendi çıkarlarını savunabilmek için farklı davranışlar sergilediklerini ve mevcut yazında üzerinde pek fazla durulmayan tabanda ortaya çıkan bir bölüşüm mücadelesinin olduğunu da göstermektedir. Ekonomik coğrafya bu bölüşüm mücadelesi bağlamında ele alındığında çok daha farklı gruplamalar ve bunun yansıması olarak da yeni bir söylem biçimi ortaya çıkacaktır.

3.3 Mekanın hem ekonomik gelişme hem de yeni bir demokrasi anlayışının uygulama birimleri olarak tanımlanması

Küreselleşmenin ekonomik odaklı yaklaşımı mevcut yazında demokratikleşme açısından farklı değerlendirmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Purcell (2007) farklı demokrasi tanımları çerçevesinde neo-liberal politikaların egemen olduğu bir çerçevede bölgede ortaya çıkan ve önerilen politikaların ve uygulamaların farklı şekilde değerlendirilebileceğini belirtmektedir. Demokrasi neoliberalizm'le ne ölçüde bağdaşır, ne ölçüde karşı çıkar?

Mevcut yazındaki ana yaklaşım demokratikleşme ile küreselleşmenin zorladığı neo-liberal politikaların büyük ölçüde bağdaşmadığı şeklinde olmakla birlikte, doğal olarak farklı demokrasi tanımları çerçevesinde bu ilişkinin irdelenmesi ilginç bazı farklı değerlendirmeleri olanaklı hale getirmektedir. Demokrasi geleneksel liberal-demokratik ilkeler çerçevesinde ele alındığında, neo-liberal politikalarla demokratikleşme arasında bir çelişkinin olmadığı öne sürülebilirken, demokratikleşme devrimci çizgiyi izleyen bir yaklaşım içinde ele alındığında özellikle ekonomik küreselleşmede marjinalleşen grupların güç dengelerindeki konumlarının değişmesi süreci olarak tanımlanabilir. Demokrasiye sosyal demokrat gelenek çerçevesinde yaklaşıldığında ise neo-liberal ekonominin getirdiği koşulların bazı grupların aleyhine çalıştığı görüşü ortaya çıkmaktadır.

Neo-liberalizme karşı görüşlerde bu düzenin demokratikleşmeyi engellediği öne sürülmesine karşılık, mevcut karar verme süreçlerinde yaşanan gelişmeler demokrasi tartışmalarında kafaları karıştırmakta ve çoğu kez neo-liberal bakış açısını meşrulaştırmaktadır. Bunun en önemlisi katılımcı karar verme süreçlerinin gündeme getirilmesidir. Rekabet için dayanışmacı karar verme süreçleri neo-liberal gündemi desteklemektedir. Katılımcı süreci öne çıkaran tartışmalarda bu süreçte kimin ne kazanabildiği üzerinde de durulmamakta, katılım bir araç değil bir amaç haline gelmektedir. Bu çerçevede gündeme gelen katılımcı modeller kişilerin siyasi potansiyellerini kullanmaları, karşılıklı olarak birbirlerini anlamaları ve ortak bir çerçeve içinde ortak çözümler üretmeleri üzerinde durulmaktadır. Amaca yönelik demokrasi anlayışına göre mümkün olduğu kadar fazla katılımın sağlanması önemli olup, bu şekilde hiç bir grubun görüşünün dışlanması söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle amaca yönelik demokrasi anlayışı neo-liberal bakış açısına daha yumuşak yaklaşmaktadır.

Benzer şekilde radikal çoğulcu demokrasi anlayışı, aktörlerin karar süreçleri içinde yer almasının gerekli olduğuna ve böylelikle güç dengelerinin değişebileceğini öne sürmektedir. Ancak bu çerçevede radikal çoğulcular katılımın her gruba eşit çıkarlar sağlayabileceği konusunda kötümser olup, mevcut sistem içinde birilerinin kazanıp diğerlerinin kaybedebileceğini ve bu eşitsizliği gidermenin ana yolunun dezavantajlı grupların haklarını savunan sosyal hareketlerin gerekliliğine işaret etmektedir. Bu niteliği ile neo-liberal politikalara bir karşı duruş sergilemektedir.

Tüm tartışmalar, ekonomik gelişme ile demokratikleşme arasındaki ilişkinin farklı şekilde algılanabileceğini göstermektedir. Diğer bir değişle ekonomik neo-liberalizmin daha fazla demokratikleşmeyi sağlayacağı savı geçerli değildir. Demokratikleşme taleplerinin yerelin ekonomik gelişmesi için anlamı ve nasıl bağdaştırılabileceği çok önemlidir. Küreselleşen dünyada ekonomiye sağlanan özgürlüklerin demokrasiye doğrudan yansıdığı bir yanılsama olup, söylemle gerçekliğin bu konuda çok da örtüşmediği görülmektedir.

3.4 Devletin yeniden tanımlandığı, devletin işlevleri ile kullandığı müdahale biçimlerinin yeniden belirlendiği yeni bir çerçeve oluşturmak

Ulus devletin yetkilerini alt ölçeklere devretmesi ve giderek azalan rolü tartışmaları geçerli olmakla birlikte, pek çok kez ifade edildiği gibi bu durum ulus devletin tümüyle ortadan kalktığı, anlamına gelmemektedir. Nitekim ulus devletlerin son dönemde ülkenin bir bütün olarak rekabet gücünü artırmak, farklı sektörlerdeki rekabetçiliği desteklemek ve firmalara yenilikçilik konularında destekler sağlamak şeklinde kabaca özetlenebilecek politikaları gündeme getirdikleri görülmektedir. Günümüzde Keynesyen dönemdeki kadar bütüne yönelik ve devlet güdümlü politikalar ve planlar söz konusu olmasa bile, bu alanlardaki gelişmenin tümüyle kendiliğinden olmasına izin verilmesi söz konusu değildir. Müdahaleler çoğu kez daha seçici ve parçacı nitelikte olup, Keynesyen politikalardan bu yanı ile farklılaşmaktadır.

Ancak küresel söylem bu olup biteni görmezden gelerek, ulus devleti tümüyle dışlayan bir konum almaktadır. Buna karşılık devletin ve yaptığı düzenlemelerin niteliği değişerek sürmektedir. Ancak bu noktada temel sorun bu yaklaşımın rastgele ve piyasanın güdümünde savrularak

gerçekleşmesidir. Halbuki özellikle son bir kaç yıl içindeki gelişmeler, devletin yeni rolünün ne olması gerektiği konusundaki tartışmaları başlatmıştır.

Yetki devri süreçlerine bağlı yönetsel değişiklikler, Keynes türü refah kurumlarının yok oluşu, merkezi devletin gücündeki düşüş ve devlete doğrudan bağlı olmayan özerk bölgeler oldukça yapay bir resim çizmektedir. Yeni bir açıklama çerçevesi gereksinimi küreselleşme odaklı yazının bu abartılı yorumlarından, mevcut gelişmelerin iddia edilenlerden çok farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

4. Söylemle Gerçekliği Bağdaştırmak Üzerine

Küreselleşme ve neo-liberalizm diye adlandırılan ekonomik gündem ve bu gündemin yarattığı gerçek hayatta olup biteni tam yansıtmayan daha ötesi de çarpıtan söylem ne ölçüde ve nereye kadar sürdürülebilir?

Ekonomik gelişmenin ana bileşeni olan insan gücü ve farklı toplum kesimlerinin küresel ekonomiye eklenmedeki zorlukları dikkate alınmadan benimsenen söylem ne ölçüde ekonomik gelişme ve kurumlaşma konularında sorunlara ve yenilenme gereksinimine yanıt verebilir?

Yukarıdaki sorularla ilgili farklı tartışmalar başlamıştır. 1980’lerde baskın olan “devletin yetkilerinin azaltılması ve yok edilmesi sürecini” belirleyen politikalardan geriye dönüşün gündeme gelmesi ve yeni kuralların belirlenerek devletin yeniden inşa edilmesi gerektiği iddia edilmektedir. Bu görüşe göre 1990’larda ortaya çıkan ekonomik yaklaşım neo-liberalizmin uygulama alanlarını ve araçlarını genişletmekte ve geçmişteki küçük devlet anlayışına ters olarak, geniş katılımlı yönetişimi ve makroekonominin yönetiminde düzenleyici hedeflerin belirlenmesi durumunda kamu müdahalesini ve harcamalarını benimsemektedir. Buyaklaşım hem ekonomik gelişme kuramlarını hem de ekonomik coğrafyanın belirleyicilerini değiştirebilecektir.

Bu değişimleri tetikleyen unsurlar nelerdir? Tickell ve Peck (1992) neo-liberalizmin kurumsal ve siyasal sınırlarına ulaşması ve pazar odaklı politikalar ve uygulamaların yarattığı olumsuz ekonomik sonuçları ve sosyal dışsallıklarının bu süreçte önemli olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, Tickell ve Peck, bu yeni koşulların neoliberal projenin yeniden yapılandırmasını zorladığını ve aşamalı bir biçimde sosyal konularda müdahaleci bir yönetime yönelmesine neden olduğu savunmaktadır. Ancak, neoliberal politikaların dönüşümünün bu yolla açıklanması kararların halen dışsal güçler tarafından verildiği görüşüne dayanmakta ve bireylerin ve yerel düzeydeki sosyal grupların taleplerinden kaynaklanan yerel dinamiklerin bu değişim sürecinde nasıl etkili olduğu üzerinde durmamaktadır. Öte yandan, McGuirk (2007) neo-liberalizmi tek proje olarak değil, devlet gücünün dağıtılmaktan çok sürdürüldüğü melez bir yönetim biçimi üreten karmaşık ve birbirleri ile örtüşen stratejiler dizisi olarak tanımlamaktadır. Nitekim, farklı örnekler küreselleşme döneminde tanımlanan gelişme senaryolarına karşı direnç ve sürtüşmelerin olduğunu göstermektedir.

Gerçekten, 1990’lı yıllarda gündeme gelen çabaların yeni bakış açıları ve yaklaşımlar getirmediği izlenmektedir. Bu nedenle yönetimdeki ve yönetim uygulamalarındaki değişimleri ‘reform’ olarak nitelemek kolay değildir. Planlama sistemlerindeki değişimlerin ise daha da sınırlı olduğu görülüyor. Açıkçası ekonomik değişimler ve eğilimler ile yönetim sistemlerindeki ilişkilerin değişimine dayalı olarak bir reform’dan söz etmek, kentsel gelişmede etkili olan çeşitli ve karmaşık ilişkilere değinmeden böyle bir yargıya varmak konusunda özen göstermek gerektiği yapılan çalışmalardan izlenebilmektedir (Salet, 2006).

Bu nedenle, 1990’larda 1980’lerin sloganı olan ‘girişimci kent’ sözcüğü daha az vurgulansa da, yeni politikalar 1980’lerin yerel yönetim ve “kamunun önemine” karşı neo-liberal saldırılarının bir farklı biçime kavuşması, diğer bir deyişle “rekabetçi küreselleşmenin uysallaştırılması” şeklinde tanımlanabilir. Nitekim, mevcut yapıda devlet stratejik metropoliten planlama gibi konular yerine, özel sektör yatırımının eşgüdümü ile görece üstünlüğü olan kent ve bölgelerin küresel aşamadaki konumunu güvence altına almayı yeğlemektedir (McGuirk, 2007).

Ancak, çelişen çıkarlar ve dağıtılan refahtan ve gayrimenkul pazarındaki hakların aktarımından daha fazla yararlanma çabalarına bağlı olarak farklı kesimler arasındaki gerilimler ve mücadeleler artmaktadır. Farklı grupların çıkarları ve benimsedikleri stratejilerin yanısıra belirli bir dönemin ekonomik koşulları ve siyasal ortam ve mevcut toplumsal kültür sosyal hareketlere bireylerin ve grupların katılımını belirlemektedir. Keynesgil politikalar sonrası dönemde, önceki döneme göre toplumsal pazarlıklar daha açık bir hale gelmiş ve bu da yerel hareketlerin azalmasında, kentsel sokak hareketleri ve bireylerin kentlerin enformel politikalarına katılımının düşmesinde etkili olmuştur. Daha önceki kentsel hareketlerin öncüleri mevcut sisteme/karar verme mekanizmalarına dahil olurken, neo-liberal politikalarından olumsuz etkilenen dezavantajlı gruplar ancak kısıtlı bir bölümü yeni ekonomik düzenin bir parçası olmayı başarabilmişlerdir. Katılımcı süreçlerin bazı sosyal grupların öne sürdüğü demokratik hakları bastırmak için bir araç olarak kullanıldığını ve katılımın karar süreçlerini ve kararın kendisini değiştirdiği yolunda çok az bulgu da olduğu belirtilmektedir.

Yukarıda sunulan tartışmalar 2009 finansman krizi ile yeni bir doğrultu kazanmaktadır. Rekabetçi küreselleşmenin uysallaştırılması”nın yetmeyeceği şeklinde çok fazla tartışma vardır. Toplumsal kesimler arası gerilimlerin azaltılamaması durumunda ve tabandan gelen taleplerin uzlaşma ortamı bulamamaları durumunda toplumlardaki bölünmelerin kalıcı hale geleceği ve bunun da ekonomik sistemi bunalıma sokacağı öne sürülmektedir.

Bu sorular tabanın taleplerini gözönüne alan, kişisel çıkardan toplumsal çıkarlara kayışı sağlayacak, ortak çıkar için ortak proje, ortaklıkların sınırları ve olasılıkları belirleyeceği yeni bir yapı ve küresel ekonomik düzende kişisel var olma yerine birlikte var olmayı sağlayacak bütüncül bir yaklaşımın gerekli olduğunu göstermektedir.

Referanslar

- Begg, I. (1999) 'Cities and Competitiveness' *Urban Studies*, 36, 795–809.
- Begg, I. (2002), 'Competitiveness and Cohesion in EU Policies' *Journal of Common Market Studies*, 40, 171-171.
- Boschma, R.A. (2004) 'Competitiveness of Regions from an Evolutionary Perspective' *Regional Studies*, 38 (9), 1001-1014.
- Brenner, N. (2003) 'Metropolitan Institutional Reform and the Rescaling of State Space in Contemporary Western Europe' *European Urban and Regional Studies*, 10 (24), 297-324.
- Brenner, N. (2006), 'Locational Policy, State Rescaling and the New Metropolitan Governance in Western Europe' Paper presented COST A26 Meeting, Turku-Finland
- Buck, N., Gordon, I., Hall, P., Harloe, M. ve Kleinman, M. (2002) *Working Capital: Life and Labour in Contemporary London*, London: Routledge.
- Budd, L., ve Hirmis, A. (2004) 'Conceptual Framework for Regional Competitiveness' *Regional Studies*, 38 (9), 1015–1028.
- Camagni, R. (2002) 'Territorial Competitiveness, Globalisation and Local Milieux' *European Spatial Research and Policy*, 9, 63–90.
- Castells, M. (1983) *The City and the Grassroots*, London: Arnold.
- Cooke, P. (1997) 'Regions in a Global Market: the Experience of Wales and Baden-Württemberg' *Review of International Political Economy*, 4, 349–381.
- Deas, I. ve Giordano, B. (2001) 'Conceptualising and Measuring Urban Competitiveness in Major English Cities: an Exploratory Approach' *Environment and Planning A*, 33, 1411–1429.
- Dunning, J., Bannerman, E. ve Lundan S.M. (1998) *Competitiveness and Industrial Policy in Northern Ireland*, Monograph 5, March, Northern Ireland Research Council.
- Eraydın, A. (2008) The impact of globalisation on different social groups: Competitiveness, social cohesion and spatial segregation in Istanbul, *Urban Studies*, 45 (8) 1663-1691
- Eraydın, A., Armatlı-Köroğlu, B, Erkuş-Öztürk, H. ve Yasar, S.S (2008) Network governance for competitiveness: the role of policy networks in the economic performance of settlements in the Izmir region. *Urban Studies* 45(11), 2291-2321.
- Fainstein, S. (2001) Competitiveness, Cohesion and Governance: A Review of the Literature Rutgers University New Brunswick, NJ, USA (<http://cwis.livjm.ac.uk/cities/conference/sf.pdf> retrived on April 12, 2006)
- Jensen-Butler, C. (1999) 'Cities in Competition: Equity Issues' *Urban Studies*, 36 (5-6), Academic Research Library, 865-891.
- Jonas, A.E.G. ve Ward, K. (2002) 'A World of Regionalisms? Towards a US–UK Urban and Regional Policy Framework Comparison' *Journal of Urban Affairs*, 24, 377–401.
- Kazepov, Y. (2007) 'The Subsidiarisation of Social policies: Territories and Actors in a Changing Europe'
- Klijn, E.H. ve Koppenjan, J. (2000) 'Public Management and Policy Networks: Foundations of Network Approach to Governance' *Public Management*, 2, 135-158.

- Kresl, P.K. (1995) 'The Determinants of Urban Competitiveness: a Survey' in GAPPERT, G. ve KRESL, P.K. (Der.) *North American Cities and the Global Economy*, 45–68. Sage, Thousand Oaks.
- Krueger, R. ve Savage, L. (2007) 'City-Regions and Social Reproduction: A 'Place' for Sustainable Development?' *International Journal of Urban and Regional Research*, 31 (1), 215–23
- Lyall, C. (2007) 'Changing Boundaries: the Role of Policy Networks in the Multi-Level Governance of Science and Innovation in Scotland' *Science and Public Policy*, 34, 3-14.
- Malecki, E.J. (2002) 'Hard and Soft Networks for Urban Competitiveness', *Urban Studies*, 39 (5-6), 929-945.
- Martin, R. (2004) 'Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions' *Regional Studies, Special Issue on Regional Competitiveness*, 38, 1045-1067.
- Mayer, M. (2003) 'On Onward Step of Social Capital: Causes and Consequences for Understanding Cities, Communities and Urban Movements' *International Journal of Urban and Regional Research*, 27 (1), 110-132.
- McCann, E.J. (2002) 'The Urban as an Object of Study in Global Cities Literatures: Representational Practices and Conceptions of Place and Scale' içinde HEROD, A. ve Wright, M. (Der.), *Geographies of power: placing scale*, Oxford: Blackwell.
- McGuirk, P. (2007) 'The Political Construction of the City-Region: Notes from Sydney' *International Journal of Urban and Regional Research*, 31 (1), 179–87.
- Pickvance, C. (2003) 'From Social Movements to Urban Movements: A Review and Introduction to Symposium on Social Movements' *International Journal of Urban and Regional Research*, 27 (1), 102-109.
- Polenske, K.R. (2004) 'Competition, Collaboration and Cooperation: An Uneasy Triangle in Networks of Firms and Regions' *Regional Studies*, 38 (9), 1029-1043.
- Porter, M.E. (2003) 'The Economic Performance of Regions' *Regional Studies*, 37, 549–578.
- Purcell, M. (2007) 'City-Regions, Neoliberal Globalization and Democracy: A Research Agenda' *International Journal of Urban and Regional Research*, 31 (1), 197–206.
- Raco, M. (1999) 'Competition, Collaboration and the New Industrial Districts: Examining the Institutional Turn in Local Economic Development' *Urban Studies*, 36 (5-6), 951.
- Salet, W. (2006) 'Rescaling territorial governance in the Randstad Holland: the responsiveness of spatial and institutional strategies to changing socio-economic interactions', *European Planning Studies*, 14 (7), 959-977
- Salet, W., Thorley, A. ve Kreukels, A. (2003) *Metropolitan Governance and Spatial Planning*, London and New York: Spon Press
- Sassen, S. (2002) 'Locating Cities on Global Circuits' *Environment and Urbanization*, 14 (1), 13-30.
- Scott, A. (1998) *Regions in the World Economy: The Coming Shape of Global Production, Competition and Political Order*, Oxford: Oxford University Press.
- Stahre, U. (2004) 'City in Change: Globalisation, Local Politics and Urban Movements in Contemporary Stockholm' *International Journal of Urban and Regional Research*, 28 (1), 68-85.
- Steinle, W. J. (1992) 'Regional Competitiveness and the Single Market' *Regional Studies*, 35 (4), 307-310.
- Stöhr, W.B. (1990) *Global Challenge and Local Response: Initiative for Economic Regeneration in Contemporary Europe*, London: Mansell.
- Storper, M. (1994) 'Institutions in Learning Economy' Paper presented in Conference on Employment and Growth in the Knowledge-Based Economy, the OECD Division of Science, Technology and Industry, and the Danish Government, 7-8 November, Copenhagen.
- Storper, M. (1997) *The Regional World: Territorial Development in a Global Economy*. New York: Guilford Press.
- Tickell, A. ve Peck, J. (1992) Accumulation, regulation, and the geographies of post-Fordism: missing links in regulation research. *Progress in Human Geography* 16, pp. 190–218
- Turok, I. (2004) 'Cities, Regions and Competitiveness' *Regional Studies*, 38, 1069-93.
- Ward, K. ve Jonas, A.E.G. (2004) 'Competitive City-Regionalism as a Politics of Space: a Critical Reinterpretation of the New Regionalism' *Environment and Planning A*, 36, 2119–39.

